

Projekt Lom

Inventerings- och rapporthandledning

Senast uppdaterad 2022-01-19

Inom Projekt Lom mäter vi häckningsutfallet som *medelantalet stora ungar per stationärt par* för landets olika delar. Inventeringsarbetet ska alltså syfta till att dels fastställa närvaron av ett stationärt (revirhållande) par, dels (och om häckningen lyckas) antalet stora ungar, enligt följande:

- *Stationärt par* = Fåglar uppträdande i par har noterats vid minst två tillfällen med minst 15 dagars mellanrum, om det saknas observation av bo, ägg, ruvande fågel eller unge/ungar.
- *Stor unge* = Ungen ska vara mer än halv vuxen i relation till föräldrafågelnas längd.

Vad ska noteras när man besöker en storlomssjö eller smålomstjärn?

- Antalet lommar och hur de fördelas; ensamma fåglar, fåglar i par och fåglar i större grupper.
- Eventuella häckningskriterier; t.ex. parning, bobyggnad, bo med ägg eller ruvande fågel.
- Eventuella ungar och hur stora de är i relation till föräldrarna - även erfarna rapportörer glömmer ibland detta. Använd följande storleksklasser:

Storleksklass I: Ungen/ungarna mindre än 25 % av föräldrafågelnas längd.

Storleksklass II: 25-50 % av föräldrafågelnas längd.

Storleksklass III: 50-75 % av föräldrafågelnas längd.

Storleksklass IV: Mer än 75 % av föräldrafågelnas längd.

- VIKTIGT att även notera "negativa" besök vid en tjärn eller sjö; t.ex. om man noterat par eller ruvande fåglar under våren-försommaren men inte ser några lommar vid ett nytt besök senare under sommaren - eller överhuvudtaget inte sett några lommar alls vid årets besök till den aktuella sjön eller tjärnen. Utvärderingen av rapporteringen blir både lättare och mer korrekt om även besök med negativt utfall rapporteras.

→ *Vad gäller storlomssjöar: Ha inte för bråttom att lämna sjön. Ibland kan det dröja en stund innan lommen eller lommarna visar sig.*

Det viktigaste att komma ihåg inför ett besök till en storlomssjö eller smålomstjärn sammanfattas i den ovanstående textrutan. På de följande sidorna finns mer detaljerad handledning, enligt följande:

1. Tidpunkter för besöken till lomsjöar och -tjärnar och hur många besök som behövs.
2. Rapportering.
 - 2.1. Rapportering på rapportblankett.
 - 2.2. Rapportering via Artportalen (med exempel på hur informationen kan matas in på Artportalen).
3. Att beakta vid besök till smålomstjärnar – alltid en risk för störning.

⇒ **OM DU RAPPORTERAR VIA ARTPORTALEN:**

Meddela Mats Eriksson, eriksson.tommered@telia.com, när årets uppgifter har lagts in, tillsammans med information om vilka sjöar (eller i varje fall vilka kommuner) som har besökts. Då blir det lättare att söka fram dina uppgifter. Dessutom kan du tillgodoräkna dig ett fritt medlemskap i Projekt Lom på följande år.

Projekt Lom - Rapportmottagare:

Mats Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome
Tel. 070-609 94 33, e-post: eriksson.tommered@telia.com
Projekt Loms hemsida: <https://projektlom.birdlife.se/>

1. Tidpunkter för besöken till lomsjöar och -tjärnar och hur många besök som behövs

För att kunna fastställa närvaron av ett stationärt eller häckande par behövs i regel 2-3 besök under perioden maj-juli, och om ungar kläcks ytterligare 1-2 besök för att kunna fastställa överlevnaden av eventuella ungar. Idealet är alltså om man har möjlighet att besöka de sjöar eller tjärnar man vill hålla under uppsikt vid 3-4 tillfällen som är utspridda över häckningssäsongen, förslagsvis enligt följande:

Besök 1	Mitten av maj - början av juni	Besöket görs för att notera förekomsten av fåglar som uppträder ensamma eller i par. Det är inte nödvändigt att leta efter bo, ägg eller ruvande fåglar, men det kan ändå vara bra att spana av strandkanterna så gott det går. Ofta ligger den ruvande fågeln ganska dold i strandvegetationen, men speciellt smålommen kan ibland vara påfallande lätt att upptäcka i kanten av en gungflystrand eller myrholme. Samtidigt måste man tänka på att uppträda så att man inte i onödan stör de häckande fåglarna. Vad gäller smålomstjärnar bör besöket inskränkas några minuter, även om man inte noterar några fåglar - finns lommen i tjärnen ändå har den säkerligen upptäckt dig och kanske glidit av boet. Och då ska man inte riskera att det ligger öppet för kråkfåglar, räv, mink och andra predatorer allt för länge.
Besök 2	Juni – början av juli.	Ungefär 3-4 veckor efter det första besöket, även om man då inte såg några lommar. Man kan ju ha missat fåglarna. Vid tidigt påbörjade häckningar kan man ibland notera små ungar vid det här besöket, men det kan också vara fråga om sena häckningar där lommen fortfarande ruvar, att paret ses tillsammans ute på vattnet efter ett misslyckat häckningsförsök eller att paret avstått från häckning just det här året.
Besök 3	Juli	Syftet är i första hand för att följa upp häckningarna. Men fortfarande kan enstaka fåglar ligga på bo, och då är det oftast fråga om en omläggning.
Besök 4	Mitten/slutet av juli – mitten av augusti	Det kan behövas ett fjärde besök senare under sommaren, för att följa upp eventuella ungar tills de har blivit åtminstone mer än halvstora (storleksklass III eller IV, se nedan), så att dina uppgifter kan ingå i underlaget för beräkningen av årets häckningsresultat.

För större häckningssjöar för storlom, där man kanske "bara" har uppsikt över ett eller några fåtal par är det helt i sin ordning att rapportera om dessa, med separat information för varje par, även om man inte har "koll" på hela sjön.

När det är fråga om en större inventeringsinsats, t.ex. vid eftersök av lommar i ett större antal sjöar och småvatten i samband med exempelvis en kommuntäckande inventering eller inför en miljökonsekvensbeskrivning (MKB), är det acceptabelt att modifiera upplägget, som följer:

- Besök 1 görs alltid. Ser man lommar bör även besök 2 genomföras.
- Besök 3 görs alltid, även om inga lommar har setts vid besök 1
- Besök 4 görs alltid, om det behövs för att följa upp ungens/ungarnas tillväxt till de har blivit stora (storleksklass III eller IV, se nedan).

⇒ **Avsluta inte inventeringen för tidigt under säsongen.** Om ett lompar har setts utan unge/ungar före den 1 juli bör man räkna med möjligheten för en omläggning om det första häckningsförsöket har misslyckats.

⇒ Om man inte har möjlighet att genomföra alla besöken – rapportera ändå vad du har sett och noterat – det är bättre med en ofullständig rapportering, hellre än ingen alls.

2. Rapportering

Rapporteringen kan antingen ske på rapportblankett eller via Artportalen.

2.1. Rapportering på rapportblankett

Rapportblanketter kan hämtas hem via <https://projektlom.birdlife.se/rapporteringsinformation/> eller beställs av Mats Eriksson (adressuppgifter längst ner på första sidan). Blanketterna skickas in via e-post eller i pappersformat via post.

Rapportblanketterna fylls i enligt följande:

- Plats: Sjönamn enligt topografiska kartan. Använder man lokalt ett annat namn, eller samma namn med snarlik stavning - använd ändå den namnversion som återfinns på Lantmäteriets kartor (t.ex. "min karta", <https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Kartor/min-karta/>), annars blir det svårt att lokalisera sjön, t.ex. i SMHI:s Svenskt Sjöregister m.fl. register och databaser.
- Koordinater: Frivillig uppgift - ange koordinaterna för boplatsen eller sjöns utlopp.

⇒ Vid varje fältbesök noteras följande:

- Datum
- Antal adulta fåglar, fördelade mellan ensamma fåglar, par och fåglar i andra grupperingar
- Häckningsindicer i form av bo, använd bobale, ägg och eller ruvande fågel (noteras med X i protokollet)
- Observationer av ungar, antal och storleksklass.

- Antal adulta fåglar, andra grupperingar: Om lommar uppträder i skilda grupper noteras antalet för varje grupp separat, t.ex. 3+5+8 om 16 lommar är fördelade på tre grupper på tre, fem respektive åtta fåglar har observerats.

Rapportera även "negativa observationer", när du inte har sett några lommar.

- Ungar, antal: Finns mer än en ungdugg, noteras antalet för varje grupp separat, t.ex. 1+2+2 om tre ungduggar med fem ungar fördelade mellan en, två respektive två ungar har setts.
- Ungar, storleksklass: Bedöms i relation till föräldrarnas storlek:
I = Mindre än 25 % av föräldrafåglarnas längd
II = 25-50 % av föräldrafåglarnas längd
III = 50-75 % av föräldrafåglarnas längd
IV = 75-100 % av föräldrafåglarnas längd

Ungar av storleksklass III eller IV klassificeras som "stora" ungar

- ➔ Mer information och bilder på lomungar i olika storleksklasser hittar man via <https://cdn.birdlife.se/wp-content/uploads/sites/30/2020/05/OSF-Lomungar-och-storleksklasser.pdf>.

- ⇒ Efter inventeringssäsongens slut görs en "slutbedömning" avseende antalet stationära par, par med fastställd häckning och antal "stora" ungar per stationärt par. Vidare noteras eventuell information om fastställd eller förmodad orsak till misslyckande, samt för smålommen även om fastställda eller förmodade fiskevatten.
- ⇒ Sänd in rapportblanketterna via "postverkspost" eller e-post till Mats Eriksson, före den 1 november.

2.2. Rapportering via Artportalen

⇒ Här ges översiktlig information om de vanligaste stegen och momenten när man rapporterar om storlom eller smålom på tänkbara häckningsplatser på Artportalen. För mer detaljerad och komplett information hänvisas till manualen för rapportering till Artportalen, <https://www.artportalen.se/Home/Manual>.

1. Logga in på Artportalen, <https://www.artportalen.se/>.
 2. Klicka på "Rapportera". Normalt får du då fram rapporteringsblanketten, om du inte klickar på något annat alternativ. Fyll i information, enligt följande:
 3. Fyll i **artnamn**: Smålom eller storlom.
 4. Lägg in eller leta reda på **fyndplats** (karta m.m. till höger på rapportblanketten):
 - Kontrollera under "sök fyndplats" om lokalen i fråga redan finns inlagd på Artportalen. Om inte, lägg in fyndplatsen (se sid. 9-10 manualen för Artportalen, <https://www.artportalen.se/Home/Manual>)
 - Varje inventerad tänkbar häckningslokal ska redovisas som en separat fyndplats. Identifieringen av lokalen underlättas om du använder samma namn och stavning som återfinns på kartan på Artportals rapportblankett (vilket för övrigt är samma som återfinns på Lantmäteriet kartor).
 5. Fyll i uppgift om **antal**:
 - Har du sett 2 adulta fåglar som uppträtt i par = markera "i par" på rullningslistan för **kön**.
 - Har du sett fler än 2 adulta fåglar = notera i kommentarkolumnen om hur lommarna fördelade sig i olika grupper. Om du t.ex. har noterat totalt 11 storlommor fördelade som 1 par plus två grupper om 3 resp. 6 fåglar, skriv i kommentarkolumnen 1 par+3+6.
 - **Det är viktigt att även rapportera "negativa" observationer**, dvs. om du har besökt en tänkbar häckningslokal, utan att ha sett några lommar. - Fyll *inte* i någon nolla under "antal" men **kryssa i rutan ej återfunnen (VIKTIGT, annars redovisas rapporten som "noterad"**, dvs. att lom har setts.)
 6. **Ålder**:
 - Notera "adult" eller "pulli" enligt rullningslistan.
 - Vid observationer av "pulli", komplettera i fältet **publik kommentar** med uppgift om ungaras storleksklass; I = <25 % av föräldrafåglarnas storlek, II = 25-50 %, III = 50-75 % eller IV = >75 % av föräldrafåglarnas längd **(VIKTIGT!)**. Mer information och bilder på lomungar i olika storleksklasser hittar man via <https://cdn.birdlife.se/wp-content/uploads/sites/30/2020/05/OSF-Lomungar-och-storleksklasser.pdf>.
 - Om du har sett mer än 1 ungpull = notera i kommentarkolumnen om hur ungarorna fördelade sig mellan de olika kullarna. Om du t.ex. har noterat 2 par och totalt 2 "pulli", notera 0+2 pulli om det är fråga om ett par utan ungar plus ett par med två ungar, och 1+1 pulli, om det gäller 2 par med vardera en unge.
 7. Markera under **aktivitet** med relevant alternativ enligt rullningslistan. Komplettera gärna med information i fältet **publik kommentar** om eventuella indikationer på häckning, t.ex. observation av ruvande fågel, antal ägg eller om det är fråga om en omhäckning.
 8. I fältet **publik kommentar** lämnas även övriga upplysningar, t.ex. information om misstänkta eller fastställda orsaker till misslyckade häckningar, och (för smålommen) förmodade eller fastställda fiskevatten.
- **Observationer av smålom som rapporteras tillsammans med ett häckningskriterium på rullningslistan under "aktivitet" omfattas av skyddsklassning och redovisas inte öppet vid sökning. Det är bara rapportören samt personer med speciell behörighet som kan ta del av skyddsklassade observationer.**

På de följande sidorna ges några exempel på hur inmatningen i Artportalen bör gå till:

Observation av ett storlomspär

- Markera med "i par" i rullningslistan för "kön".
 - Markera med "adult" i rullningslistan för ålder/stadium.
 - Markera med "par i lämplig biotop" i rullningslistan för "aktivitet".
- ➔ OBS: Notera alltid att det är fråga om ett par när man ser två lommar tillsammans. Annars vet man inte om det är fråga om just ett par eller 2 ensamma lommar på skilda platser i sjön, och utvärderingen av rapporteringen från sjön försvåras.

Lägg till fynd ▾ Granska & publicera (0 fynd) ▾ Fältbesök ▾

Instruktioner och hjälp ⓘ

Fyndegenskaper

Artnamn: **Storlom** ⓘ Ändra art ✕
Gavia arctica (Linnaeus, 1758)

Osäker artbestämning
 Ospontan

Infoga datum: Idag Igår Nollställ Nu Senaste

Startdatum: **2021-05-02** Starttid: **08:30**
Slutdatum: **2021-05-02** Sluttid: **09:00**

Antal: **2** Enhet: *Ej för vald art*
Ålder/stadium: **adult** Kön: **i par**
Aktivitet: **par i lämplig häckbiotop** Metod: ▾

Publik kommentar:
 Intressant kommentar
 Ej återfunnen

Privat kommentar:
Skydda t.o.m.: ▾
Längd (mm): *Ej för vald art*
Vikt (g): *Ej för vald art*

Bestämningsmetod: *Ej för vald art*
Djup (m): Höjd (m ö.h.):

Projekt
 Biotop & substrat

Fyndplats

Stora Hålevatten, Älvsåker ⭐

Koordinater: O1285902, N6389410 (±300m) RT90 2.5 gon

Karta Ny fyndplats Mina fyndplatser

Favoriter: ▾
Sök fyndplats: **Stora Hålevatten, Älvsåker, HI(Kungsbacka)**

Spara fynd

Observation av ett storlomspär med två ungar

- Markera med "pulli" i rullningslistan för ålder/stadium.
- Markera med "pulli/nyligen flygga ungar" i rullningslistan för "aktivitet".
- Anteckna ungaras storleksklass i rutan för "publik kommentar".

Lägg till fynd ▾ Granska & publicera (0 fynd) ▾ Fältbesök ▾

Instruktioner och hjälp ⓘ

Fyndegenskaper

Artnamn: **Storlom** ⓘ Andra art ✕ Osäker artbestämning
Gavia arctica (Linnaeus, 1758) Osponant

Infoga datum: Idag | Igår | Nollställ | Nu | Senaste

Startdatum: **2021-07-03** Starttid: **06:30**
Slutdatum: **2021-07-03** Sluttid: **07:00**

Antal: **2** Enhet: *Ej för vald art*
Ålder/stadium: **pulli** Kön:
Aktivitet: **pulli/nyligen flygga ungar** Metod:

Publik kommentar: **1 par med 2 ungar (storleksklass II)** Privat kommentar:

Intressant kommentar Skydda t.o.m.:
 Ej återfunnen Längd (mm): *Ej för vald art*
Bestämningsmetod: *Ej för vald art* Vikt (g): *Ej för vald art*

Djup (m): Höjd (m ö.h.):

+ Projekt ⓘ
+ Biotop & substrat ⓘ

Fyndplats

✓ **Stora Hålevatten, Älvsåker** ☆

Koordinater: O1285902, N6389410 (±300m) RT90 2.5 gon

Karta Ny fyndplats Mina fyndplatser

Favoriter:

Sök fyndplats: **Stora Hålevatten, Älvsåker, HI(Kungsbacka)**

Spara fynd

Besök till gammal häckningstjärn för smålom, utan att man såg några lommar.

- Ingen nolla i rutna för "antal"
- Kryss i rutan för "ej återfunnen". **VIKTIGT:** Missar man detta redovisas observationen som "noterad", d.v.s. att man har sett smålom men inte matat in något antal.
- Vad gäller smålom och om man vill att observationen ska skyddsklassas, även om man inte såg någon lom, måste man markera med något häckningskriterium, lämpligen "obs i häcktid, lämplig biotop" i rullningslistan för "aktivitet".
- Anteckna gärna att inga lommar sågs i rutan för "publik kommentar".

The screenshot shows a web-based data entry interface for field observations. At the top, there are navigation tabs: "Lägg till fynd", "Granska & publicera (0 fynd)", and "Fältbesök". Below this is a header with "Instruktioner och hjälp".

The main form is divided into two main sections: "Fyndegenskaper" (left) and "Fyndplats" (right).

Fyndegenskaper:

- Artnamn: **Smålom** (Gavia stellata (Pontoppidan, 1763)). There are checkboxes for "Osäker artbestämning" and "Ospontan".
- Infoga datum: "Idag", "Igår", "Nollställ", "Nu", "Senaste".
- Startdatum: **2021-07-15**, Starttid: **07:00**.
- Slutdatum: **2021-07-15**, Sluttid: **07:15**.
- Antal: (empty field), Enhet: *Ej för vald art*.
- Ålder/stadium: (dropdown), Kön: (dropdown).
- Aktivitet: **obs i häcktid, lämplig biotop**, Metod: (dropdown).
- Publik kommentar: "Inga lommar." (with a slash icon for editing).
- Privat kommentar: (empty field with slash icon).
- Intressant kommentar: .
- Ej återfunnen: .
- Bestämningsmetod: *Ej för vald art*.
- Skydda t.o.m.: (dropdown).
- Längd (mm): *Ej för vald art*.
- Vikt (g): *Ej för vald art*.
- Djup (m): (empty field).
- Höjd (m ö.h.): (empty field).

Fyndplats:

- Stora Ötjärn, Lindome (with a star icon).
- Koordinater: O1286380, N6390177 (±3346m) RT90 2.5 gon.
- Buttons: "Karta", "Ny fyndplats", "Mina fyndplatser".
- Favorites: (dropdown).
- Sök fyndplats: (search field).
- A map showing the location of St. Ötjärnen with a red triangle marker.

At the bottom right, there is a green button labeled "Spara fynd".

3. Att beakta vid besök till smålomstjärnar – alltid en risk för störning.

Lommarna kan ibland vänja sig vid och accepterar regelbundna störningar, men den individuella variationen är stor. Däremot kan nya, annorlunda eller avvikande företeelser göra lommen orolig, även om störningen kan te sig bagatellartad från ett mänskligt perspektiv. Vid sjöar och tjärnar som ofta besöks av människor kan lommen ändå reagera om någon person uppehåller utanför områden där besökare normalt vistas. Likaså kan lommen reagera om någon person uppträder med ett avvikande beteende, t.ex. en fotograf med tung utrustning eller om någon kryper eller ålar på marken.

När en ruvande lom skräms av boet blir det fritt fram för predatorer, t.ex. korp, kråka, räv eller mink.

Reaktionen hos en ruvande smålom när en besökare närmar sig häckningstjärnen är väldigt individuell. En del bryr sig knappast, andra kan gå av boet redan vid ett avstånd på 150-200 meter från tjärnen om det är fråga om en öppen myr. Blir lommen kvar i tjärnen kan den gå på boet igen efter en ganska kort stund, kanske 15-20 minuter. Men om lommen lämnar tjärnen kan det dröja 2-3 timmar, ibland mer, innan lommen är tillbaka.

Här är några riktlinjer för hur man bör bete sig när man besöker en misstänkt häckningsplats för smålom:

1. Närma dig tjärnen långsamt och tyst.
2. Spana av vattenytan och stränder så fort man får överblick. Lämna tjärnen snarast efter att lom har setts ute på vattnet eller ruvande. Ruvande smålommar ligger ibland (men inte alltid) ganska öppet vid strandkanten eller på en liten myrholme.
3. Ser man inga lommar, gå långsamt närmare.
4. Stanna inte onödigt länge - hellre ett återbesök senare om man inget ser.
5. Närma dig tjärnen från samma håll, och helst med samma klädsel, vid varje besök.

**För frågor om inventering och rapportering av häckande lommar, beställning av
rapporthandledning, rapportblanketer m.m.;
kontakta Mats Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome;
tel. 070-609 94 33, eriksson.tommered@telia.com.**

TACK för Din rapportering